

Erik Gerritsen:

**‘Ik heb de
mooiste baan
die er bestaat,
gemeentesecretaris
van Amsterdam!’**

**AGNES KOERTS en
DERK VAN DER LAAN**
Adviseurs en journalisten

Eind 2003 presenteerde het kabinet zijn visie op de modernisering van de overheid. Die visie werd vertaald in het actieprogramma ‘Andere overheid’. Een beter presterende overheid die bovendien selectiever is en op een andere manier stuurt, is het einddoel van al de verbeteracties en initiatieven in het Actieprogramma. Dat betekent onder meer: slimmer gebruik maken van ICT-toepassingen, minder administratieve lasten voor burgers en bedrijven, verhoging van de kwaliteit in de uitvoering, maar ook: minder regels en herbezinning op de taken en de structuur van het Rijk. Tot het actieprogramma behoort ook het vernieuwen van de relaties met gemeenten en provincies. In reactie kapittelde de Tweede Kamer minister de Graaf over de wijze waarop gemeenten en provincies zijn betrokken bij het actieplan. In een motie werd de minister onder meer een gebrek aan duidelijke visie op decentralisatie verweten. Aanhakend op het actieprogramma kwamen de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Vereniging van Gemeentesecretarissen met het manifest *De slagvaardige overheid: Perspectief op prestatie*. Dit manifest werd op 12 mei aangeboden aan minister De Graaf van Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties. Het schrappen van overbodige regelgeving en overdadige verantwoording kan rekenen op brede steun in de samenleving, zo wordt in de begeleidende brief gesteld. Het is noodzakelijk gezamenlijk actie te ondernemen, door het vormen van een vitale coalitie, zo stellen VNG en VGS. In het manifest doen beide organisaties voorstellen om het bureaucratisch gehalte van de overheid terug te dringen. Voorgesteld wordt onder meer, specifieke uitkeringen en planverplichtingen zoveel mogelijk te schrappen, stroperige procedures af te schaffen of in te korten en toe te werken naar slechts één accountantsverklaring.

Inmiddels is een aantal maatregelen in de sfeer van de relatie tussen centrale en lokale overheid genomen. Zo heeft het Ministerie van Financiën de meeste van de taken aangaande het gemeente- en provinciefonds overgedragen aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Dit ministerie, de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken en de VNG hebben afspraken gemaakt over de modernisering van de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA).

Nu zijn initiatieven om tot een slagvaardige overheid te komen niet nieuw. Veelal verzandden projecten in de ambtelijke molens, omdat de intenties strijdig waren met de gevestigde ambtelijke belangen. Het project Andere Overheid moet de ambtelijke verkokering doorbreken. Dat kan leiden tot fors banenverlies bij het Rijk, een lastig probleem dat nog voor de nodige onrust kan zorgen.

In een serie artikelen onderneemt *B&G* een zoektocht naar modernisering bij de overheid. In aflevering 1 een gesprek met Erik Gerritsen, gemeentesecretaris van Amsterdam.

‘Burgers en bedrijven aan het roer!’

‘**W**e moeten bezuinigen zonder weerga. Als dat grote ombuigen lukt gewoon door schotten weg te halen tussen instituties, dan is dat geweldig. We moeten over de grenzen van de institutionele verlamming heen. We kunnen tien tot twintig procent bezuiniging realiseren door samenwerking en partnerschap. Het kan nu, want de problemen zijn zo overweldigend, dat het politieke systeem op zijn grondvesten trilt, en er draagvlak ontstaat voor verandering. Dan kan het systeem kantelen.’

Het is deze unieke combinatie van geldtekort en de roep om een anders functionerende overheid die Erik Gerritsen optimistisch maakt over de toekomst. Hij neemt afstand van sceptische reacties op programma's als de Andere Overheid.

‘De vraag of hier sprake is van oude wijn in nieuwe zakken, het afwijzen van Thom de Graaf's plan omdat het gemaakt is in de ivoren toren van Binnenlandse Zaken: het zijn allemaal Pavlov-reacties die deels waar zijn. Waar het mij om gaat, is het grijpen van kansen en kijken waarvoor je de Andere Overheid kan gebruiken. Ik praat trouwens liever over een Slimmere Overheid. Je kunt daarvoor ook andere paraplu's nemen, maar de inhoud van het Actieprogramma spreekt me aan. Ik zou willen zeggen tegen iedereen: wil je nou wat met de overheid? Ga dan gewoon aan de slag, stap in deze trein en pik dingen op die je tegenkomt en die nuttig zijn.’

Gerritsen houdt kantoor in het Amsterdamse stadhuis, recht boven café-restaurant Dantzig met uitzicht op de Munttoren. In Amsterdam is hij nu ruim drie jaar gemeentesecretaris. Een beweeglijk ambtenaar: hij legt graag contacten binnen en buiten de stad, met collega-gemeentesecretarissen, met lieden die werken of nadenken in zijn vakgebied. Eerder werkte hij tien jaar op het Ministerie van Financiën in Den Haag, en aansluitend vijf jaar bij Buitenlandse Zaken.

Op verschillende terreinen is het nu het momentum, vindt Gerritsen. ‘We kunnen hardnekkige maatschappelijke problemen oplossen op een manier, waarvoor nu draagvlak is en vijf jaar geleden niet. Een groep veertigers treedt aan als een ‘nieuwe laag ambtenaren’ die goed de handen uit de mouwen wil steken, die echt iets willen doen. Ik heb de mooiste baan die er be-

staat, gemeentesecretaris van Amsterdam! Wat moet ik nog meer? Kijken hoe je beter kunt samenwerken. Wie een toppositie heeft bereikt, ziet als belangrijkste uitdaging: leren samenwerken. Dat is leuk! De opgave voor financiële ombuiging is deze keer ook zo groot, dat je er absoluut niet komt met alleen het vet weghalen dat er de laatste jaren is bijgekomen’.

Hij weet dat het slechten van de aparte belangen van de instituties ongeveer het moeilijkste is om te doen. Er zal dan ook tijd overheen gaan.

‘We kunnen hardnekkige

maatschappelijke

problemen oplossen op

een manier, waarvoor nu

draagvlak is en vijf jaar

geleden niet.’

Voor Amsterdam speelt nu de Agenda 2006. Dit eigen vernieuwingsprogramma bestaat uit vijf hoofdlijnen: minder toetsingsbureaucratie, keten- en procesbenadering, slimmer organiseren van werkprocessen, benutten van ICT, en tenslotte: de burger moet aan het roer. Thom de Graaf en Job Cohen maken deze zomer afspraken die een aantal onderwerpen uit deze vijf pakketten bestrijken. Gerritsen: ‘Wij zijn eigenlijk één groot experiment, deze stad. We zeggen daarom tegen het Rijk: waarvan kunnen jullie profiteren? Van onze kant vragen we: wat speelt in ‘Den Haag’ waarvan we gebruik kunnen maken?’

Hij is trots op de recente verandering bij de hoofdstedelijke Sociale Dienst. ‘De staatssecretaris voor Sociale Zaken roept het land nu op om het Amsterdamse voorbeeld te volgen en een accent te leggen op huisbezoek aan cliënten van de

Sociale Dienst. En dat terwijl jarenlang, en terecht, onze Sociale Dienst een slechte reputatie had. We kunnen de Sociale Dienst en het Centrum voor Werk en Inkomen ook laten samenwerken omdat staatssecretaris Rutte dat als een pilot heeft toegestaan. Maar je moet wel initiatief nemen, kijken wat mogelijk is en niet achterover leunen en zeggen: we kunnen niets doen in verband met de privacybescherming’.

Hij tekent een snel schema van de structuur waarin CWI en Sociale Dienst samenwerken: ‘Afspraken maken en gegevens delen, dat is de basis. Kijk, iedereen wil dat de overheid goede dienstverlening levert en dat er geen fraude met belastinggeld is. Wij willen dat we voor de goede burger uitstekende diensten verlenen en voor de kwade burger duidelijk maken dat het geen zin

‘Wij willen dat we voor de goede burger uitstekende diensten verlenen en voor de kwade burger duidelijk maken dat het geen zin heeft een uitkering aan te vragen waarop hij of zij geen recht heeft.’

heeft een uitkering aan te vragen waarop hij of zij geen recht heeft. Vroeger stelden organisaties als de CWI en de Sociale Dienst aan iedereen opnieuw dezelfde honderd vragen, waarvan een deel niet relevant was. Ze deden dat onder andere omdat ze elkaar en elkaars gegevens niet vertrouwden. Nu gaat het maar in eerste instantie om tien vragen, die worden doorgegeven naar de andere instantie. Elke aanvraag voor een uitkering betekent tegenwoordig direct ook een huisbezoek. Het gevolg is een forse daling van het aantal nieuwe uitkeringen.’

De gemeentesecretaris van Amsterdam praat veel over kansen creëren door partners te zoeken. ‘Neem de Manifestgroep, eigenlijk een in-

formele club van mensen uit zes grote landelijke uitvoeringsorganisaties in de sociale keten. Die raken verstrikt in grote uitvoeringsproblemen. Daar is, eigenlijk zonder regie, samenwerking ontstaan die tot een enorme doorbraak zal leiden, met eind 2005 de Nationale Authenticatie Voorziening, de NAV, een burgerservicenummer plus pincode voor alle burgers. Een geweldig, briljant concept.’

‘Een jaar geleden, toen we lucht kregen van wat binnen deze groep aan het ontstaan was, zijn wij hier in Amsterdam over dit onderwerp gestopt met denken. We hebben de groep goed gevolgd, het werd wat, en we doen mee. Enschede was proefgemeente, mooi. Het voordeel van zo’n voortrekker is het feit dat deze bereid is voor allemaal leergeld te betalen.

Een tweede voorbeeld van partnerschap betreft het onderwijsnummer. ‘De Informatie Beheer Groep, IBG, die de studentengegevens beheert, heeft veel gegevens kant en klaar die voor de stad heel belangrijk zijn. Via hun Onderwijsnummer kunnen wij een greep krijgen op het vroegtijdig schoolverlaten. Door een aantal dingen te weten en te volgen kunnen we rond jongerenkwesities veel meer adequaat optreden. Want, Amsterdam telt zo’n 10.000 vroegtijdige schoolverlaters. En over jonge criminelen weten we dat 90 procent daarvan tot die categorie schoolverlaters hoort. Koppeling van gegevens was taboe, het ministerie verbiedt gebruikmaking van deze gegevens. Er ligt nu een wetsontwerp bij de Raad van State om het wel mogelijk te maken. Dan kan het College Bescherming Persoonsgegevens een reglement daarvoor beoordelen. En Amsterdam heeft zich aangemeld als pilotgemeente. Ik hoop dat de Tweede Kamer het voorstel in september krijgt, want zonder die wet krijgt Amsterdam geen experimenteerruimte.’

Veel van de partners die Gerritsen schetst, zijn actief in het publieke domein. Een slimmere overheid betekent voor een gemeente als Amsterdam zoeken naar oplossingen met anderen, wanneer die daar over gaan. Gerritsen ziet de grootste problemen in de sociale hoek. Die problemen kunnen in lagen aangepakt. ‘In de eerste laag zitten politie, UWV en het CWI. Hier vergt de manier van werken die we willen ketenregie, en daarin maken we nu grote sprongen. In de tweede laag zie ik de maatschappelijke partners, in de derde laag het bedrijfsleven, Kamer van koophandel, midden- en kleinbedrijf, onderwijs. Zo komen er in de geïntegreerde vestiging van het CWI en de Sociale Dienst ook marktpleinen. Daar zitten ook de onderwijsinstellin-

gen en het bedrijfsleven met hun vacatures’.

Bij dit soort combinaties verwijzen betrokkenen vaak naar wetgeving op het gebied van de privacy. Dat verhindert doorbraken, oordeelt Gerritsen. ‘Er kan veel binnen bestaande wet- en regelgeving als je het maar goed organiseert en afspreekt. De Wet bescherming persoonsgegevens verbiedt geen gegevensuitwisseling tussen instanties, maar wel onzorgvuldig gebruik.’ Hij zegt: ‘Een alibi om niet te hoeven samenwerken wordt gauw in die hoek gevonden. Volkomen onterecht.’

Met particuliere bedrijven als partner in het publieke domein is Amsterdam ook bezig, maar wel heel voorzichtig. Denk bijvoorbeeld aan mede verantwoordelijkheid van bedrijven bij het opknappen van winkelcentra.

Gerritsen ziet nog een reden waarom een veelgenoemd argument tegen het programma voor de Andere Overheid geen hout snijdt. ‘Veel critici zeggen: “Thom de Graaf kan mooi praten, maar hij levert geen geld”. Een verkeerde redenering. Het moet niet gaan om extra ‘smeergeld’. Natuurlijk gaan dingen sneller als je “seed money” in handen krijgt en niet, zoals nu, met partners moet zoeken naar financiering. Toch, ik zie kansen voor meer doen met minder middelen.’

Een favoriet thema van de slimmere overheid, dat hij ook op vergaderingen en congressen graag uitlegt, noemt hij ‘burgers en bedrijven aan het roer’. Het is de slotparagraaf in de Agenda voor 2006 van de stad Amsterdam. Met eigenlijk nog de minste aandacht, zegt hij.

Gerritsen: ‘Je kunt als overheid letterlijk organiseren dat de burger zelf verantwoordelijkheid kan nemen. Er zijn allerlei vormen. Neem de APK, de verplichte periodieke autokeuring. Niemand vindt het vreemd dat de autobezitter zelf verantwoordelijk is voor de veiligheid van de eigen auto. En dus zelf de keuring laat doen. Daarom is het idee van VROM en VNG zo goed, ook een APK voor als het gaat om gas en elektra. Na ontploffingen zeiden velen: ‘de overheid controleert niet’. VROM en VNG gingen kijken in wetteksten en kwamen er niet uit. Het is puur een centenkwesie. Waarom geef je de huiseigenaar niet de verantwoordelijkheid? Laat die bewijzen, eens per zoveel tijd, dat de installaties in huis in orde zijn, met een bewijs van een door de overheid erkend bedrijf. De overheid controleert ter plekke steekproefsgewijs en beschikt over een prima gegevensbestand waaruit blijkt of een woning behoort tot de, relatief kleine, categorie panden met extra risico of niet.’

‘Die kans, de verantwoordelijkheid terug te leggen, heb je ook met groepen mensen, ik denk

aan een Wijkbudget. Geef een wijk een eigen budget en laat de bewoners het geld zelf besteden. Als de overheid een pot geld heeft en vraagt: wat wil je dat wij ermee voor je doen, dan organiseer je met die vraag onvrede, want je doet het dan nooit goed. Leg het neer bij die mensen die het aangaat en laat ze onderling hun prioriteiten uitpuzzelen.’

Een derde voorbeeld van ‘burger aan het roer’ vindt Gerritsen in de horeca. ‘Maak de branche zelf verantwoordelijk voor zijn eigen keurmerk veilig en schoon. Een klant die dat vignet op de deur ziet staan, weet: hier sta je niet opeen gepakt met een biertje en hier is de tap schoon. Met een te volle zaak is die cafébaas ook niet gelukkig, want in gedrang kun je niet bestellen en is de omzet lager. Zo gaat het veiligheidsargument – een algemeen belang – samen met commercieel voordeel.’

... ‘Ook een APK voor gas en elektra’ ...

Gerritsen trekt hieruit een algemene lijn, waarover hij zou willen doordenken: ‘We moeten nadenken over een vergunningstelsel bij sommige onderwerpen, dat andersom werkt. Niet de hele toetsbureaucratie van aanvragen beoordelen, gunnen, handhaven. Nee, je tekent als burger een verklaring dat het klopt, dat je voldoet aan die en die eisen. De overheid controleert dat ook steekproefsgewijs.’

Ambtenaren houden zo tijd over omdat de berg papier afneemt en kunnen vaker de boer op: zij gaan burgers desgevraagd adviseren over oplossingen, hoe ze hun gasleiding laten testen, wat ze met hun horecakeurmerk kunnen doen. Meer adviseur, minder controleur. Je hebt dan een heel ander gesprek, in plaats van de aanvrager tegenover de vergunningverlener. Ik vind dat de beste vergunning is: géén vergunning.’

Hoeveel experimenteerruimte heb je nodig voor je een definitieve stap met zo’n omwenteling neemt? ‘Dat hangt af van de wettelijke mogelijkheden. Voor innovatie moet je beginnen met een kleine groep gemeenten, vier tot zes bijvoorbeeld, en dan geleidelijk uitbreiden, volgens het principe zwaan kleef aan.’